

Exoten en natuurlijk bos

Namens de Stichting "Het Drentse Landschap" wil ik reageren op het artikel van dhr. Everts, getiteld "Exotische bomen en natuurlijk bos".

Allereerst moet mij van het hart dat de polariserende toon van het artikel een eventuele discussie mijns inziens weinig goed doet. Verder betreur ik het ten zeerste dat aan de doelstellingen zoals Het Drentse Landschap die voor haar bosbezit hanteert in het artikel van dhr. Everts geen recht wordt gedaan.

Door middel van deze reactie hoop ik een aantal aspecten van het bosbeheer van de Stichting genuanceerder weer te geven. Het artikel "Bos- en bosbeheer bij de Stichting "Het Drentse Landschap"" uit de Levende Natuur (jaargang 1990-1991 nr. 2) is een korte weergave van een beleidsnota met dezelfde titel (Het Drentse Landschap februari 1987) waarin uitvoerig wordt ingegaan op de achtergronden van de gekozen doelstellingen en de bijbehorende beheersmaatregelen, waarop deze reactie is gebaseerd.

Voor het bosbezit van de Stichting kan uit een tweetal doelstellingen gekozen worden.

A. Natuurbos zonder houtafvoer

Beheersmaatregelen kunnen zijn: niets doen, kappen als overgangsbeheer en extensieve begrazing. In deze bossen wordt uitsluitend gekapt met als oogmerk het geleidelijk vergroten van de structuurvariatie terwijl tevens de exoten, indien aanwezig, geleidelijk kunnen worden geëlimineerd. Er is in het kader van een streven naar de ontwikkeling van de potentieel natuurlijke bostoestand of bosvegetatie (= de bosvegetatie die zich onder beëindiging van menselijke ingrepen op

een termijn van een of enkele eeuwen zou instellen - Londo 1977) geen rol voor exoten weggelegd.

Elke inheemse boomsoort bezit een bepaalde grondgebondenheid en is gastheer van talloze insecten of parasieten. Tal van vogels leven hier weer van waardoor rond zo'n boomsoort een netwerk van relaties bestaat. De waarde van exoten in een vreemde levensgemeenschap is in ecologisch opzicht echter nihil. Dit aspect is in de context van een streven naar natuurbos voor de Stichting van eminent groter belang dan de esthetische waarde van een mooie exoot. Overigens zal de wens tot het elimineren van exoten wat ons betreft nooit leiden tot een blinde vervolging.

B. Natuurbos waarbij enige houtafvoer mogelijk blijft

Bossen met een dergelijke bestemming zijn met name gelegen in oude cultuurlandschappen zoals bijv. landgoederen. Beseft wordt dat door de afvoer van enig hout niet optimaal aan de natuurdoelstelling zal worden voldaan. Visueel landschappelijke en cultuurhistorische aspecten zijn bepalend voor deze keuze. Belangrijkste beheersvorm is kappen. Het bos zal de gelegenheid krijgen haar fysiologische leeftijd te bereiken. Plaatselijk en in de tijd gespreid kan een deel van de oudste bomen worden geogst. Kaalkap zal slechts in vlaktes kleiner dan 2 à 3 X de boomhoogte plaatsvinden. Er zullen geen beplantingen, anders dan op cultuurgrond plaatsvinden. Het voorkomen van boomsoorten wordt gezien als een expressie van het milieu en om die reden kan het aanplanten van bomen in ecologisch opzicht als onjuist en onnodig worden bestempeld. Dit geldt voor aanplanten van exoten nog veel sterker en wordt om deze reden dan ook geheel nage laten. De in de huidige opstanden aanwezige exoten zullen, waar het monoculturen betreft, geleidelijk teruggedund worden. Exoten als Ja-

panse lariks, Douglas, Amerikaanse eik, blijken in te burgeren zijn in staat zich uit te zaaien. Deze opslag zal niet ten koste van alles bestreden worden alhoewel verwacht wordt dat de concurrentiekracht van inheemse soorten dusdanig sterk zal blijken te zijn dat deze exoten hooguit een klein aandeel in het gevarieerde toekomstige bos zullen uitmaken. Met name in de sfeer van landgoederen wordt ervan uitgegaan dat exoten ook op lange termijn deel van het bos zullen uitmaken. Waarbij beseft wordt dat zulks voor een deel van het publiek aan het verwachtingspatroon beantwoordt.

Na het schetsen van de hoofdlijnen van het bosbeheer bij het Drentse Landschap kan in een bredere context op een aantal punten uit het artikel van dhr. Everts worden gereageerd. Dat de problematiek van het al dan niet gebruiken van exoten door het landschap genuanceerder wordt benaderd dan gesteld wordt lijkt nu al duidelijk gemaakt.

De stelling dat "het begrip natuurlijk bos tijdgebonden is" moet ten stelligste tegengesproken worden. De opsomming van boomsoorten en bos-typen die vanaf het Tertiair in onze contreien te vinden waren, tonen hooguit aan dat natuurlijk bos in de tijd evolueert en dat voortdurend nieuwe boomsoorten de oude vervangen of overheersen bewijst hooguit de veelvormigheid van dit natuurbos in de tijd. Het begrip natuurlijk bos is niet tijdgebonden, hooguit haar vorm en samenstelling. Door het toelaten van de processen die in natuurbos plaatsvinden, blijft deze evolutie doorgang vinden.

Het opsommen van soorten die ooit voorkwamen als een soort ecologische rechtvaardiging voor het nu introduceren ervan zou ik terecht vinden, indien men door het planten van Palmen het Tertiair kan doen weerkeren. Dit is echter niet het geval. Het ontbreken van ecologische relaties zoals al eerder werd opgemerkt, blijft. Het Nederlandse bos is in eigendom

bij tal van nogal van elkaar verschillende instellingen en veel particulieren. Op zich is er geen enkel argument waarom een deel van deze boseigenaren niet gewoon door kunnen gaan met het planten van exoten. De particuliere natuurbescherming rekent het terecht tot haar primaire taak het bos als levensgemeenschap ontwikkelingskansen te bieden. Laat anderen zich met het esthetische of economische aspect bezighouden. Overigens kan ik stellen dat het Drentse Landschap zich zeer veel moeite getroost om de haar toevertrouwde landgoederen te verfraaien. Nog deze winter zullen rond het landhuis op het landgoed Hoogdalen enige tientallen fraaie solitaire bomen worden geplant. Het zal dhr. Everts mogelijk deugd doen dat hierbij soorten als Gingko, Metasequoia, Esdoorns en andere

exoten of cultivars worden gebruikt.

De term "meervoudige doelstelling" doet mij huiveren.

Het is nu eenmaal onmogelijk om bossen, overal en altijd dezelfde functies te laten vervullen. Het slot van het liedje is tot nu toe steeds geweest dat productie en recreatie domineren over de natuurdoelstelling. Het is de specifieke taak van de particuliere natuurbescherming zich met name met dat laatste bezig te houden.

De samenleving heeft ons die taak opgelegd en het is dan ook volstrekt onterecht om het mogelijke schoonheidsideaal van de gemiddelde belastingbetaler te hanteren als presiemiddel om natuurbeschermingsinstanties bijvoorbeeld exoten te laten aanplanten.

De gedachtengang dat door het meer ruimte te geven aan productiebossen de kosten voor het aanplanten van exoten kunnen worden terugverdiend, stuit bij mij op onbegrip. Waarschijnlijk omdat ik geen bosbouwer ben.

Tot slot moet mij van het hart dat ik de mening van dhr. Everts voor wat betreft de schoonheid van sommige exoten geheel deel. Mijns inziens horen deze boomsoorten echter eerder thuis in parken dan in bossen. De wens andere soorten in bosverband te planten is persoonlijk volstrekt legitiem. Het is echter onjuist om dit als een specifieke taak voor Het Drentse Landschap aan te merken. Ik hoop in het voorgaande te hebben aangegeven waarom.

BOEKBESPREKING

Waldbau auf ökologische Grundlage

Dengler, A., *Waldbau auf ökologische Grundlage, Band 2, Baumartenwahl, Bestandesbegründung und Bestandespflege, 6e völlig neubearbeitete Auflage von E. Röhrig und H. A. Gussone, Paul Parey, Hamburg & Berlin, 1990, 312 p.*

Dengler's Waldbau is een van de standaardwerken uit de bosbouwliteratuur. De eerste uitgave dateert van 1930 en sindsdien is het diverse malen bewerkt en heruitgegeven. Het is een boek dat niet uitsluitend voor de wetenschap maar vooral ook voor de praktijk zijn betekenis heeft. Dengler wijst in zijn voorwoord op zijn wetenschappelijke achtergrond, maar ook op zijn ervaring als houtvester, een zo belangrijke verbintenis, waarvan men de indruk krijgt, dat deze in de huidige academische bosbouwwereld wel eens vergeten wordt. Ook de bewerkers benadrukken het verband tussen wetenschap en praktijk.

Het is onmogelijk om voor de bosbouw een receptuur voor uit te voeren handelingen op te stellen, omdat de omstandigheden in tijd en naar plaats verschillen. In deze verscheidenheid tracht Dengler toch enige structuur te brengen, een structuur, die enerzijds is gebaseerd op de standplaats, anderzijds op de boomsoort en de vorm van beheer. Ook heeft Dengler zich indertijd reeds zo breed mogelijk georiënteerd, waardoor het boek niet alleen betekenis kreeg voor de Duitse bosbouw, maar ook voor de bosbouw elders.

Bij de latere heruitgaven is Dengler's Waldbau in twee delen gesplitst. Het eerste deel behandelt de ecologische betekenis van het bos, het tweede deel handelt over boomsoortenkeuze, aanleg en verzorging. Aangezien er vooral behoefte was aan dit laatste deel - het is enigszins vergelijkbaar met het door PUDOC en door de Dorschkamp uitgegeven "Aanleg en verzorging van bos en beplantingen" - is dit deel het eerste herbewerkt en heruitgegeven.

De uitgave is wat opzet en indeling betreft aan de moderne eisen aangepast. Het boek is uitermate goed leesbaar. De bewerkers, prof. Röhrig en prof. Gussone hebben niet nagelaten Dengler's breed opgezette oriëntatie uit te breiden waardoor het boek een zeer algemeen bruikbaar karakter behoudt. Aan de natuurlijke verjonging wordt meer aandacht besteed; een aantal belangrijke houtsoorten wordt in dit opzicht apart behandeld. De bewerkers hebben zich van veel relevant moderne literatuur op de hoogte gesteld en in de tekst verwerkt. Afgezien daarvan wijzen zij op de vele leemten die er in onze kennis omtrent het functioneren van bomen en het bos nog bestaan. Weinig gaat het boek in op de technische mogelijkheden voor de uitvoering van beheerswerkzaamheden en op de verbanden met de beïnvloedingen door gebruik van gemechaniseerde apparatuur in het bosmilieu.

Al met al een lezenswaardig boek voor de geïnteresseerde bosbouwer, maar tevens een handboek voor de beheerder.

W. Hey